

**ІНСТИТУЦІЙНИЙ АУДИТ І СЕРТИФІКАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ
– СКЛАДОВІ СИСТЕМИ ЗОВНІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ**

Боловацька Ю.І., Кращенко Ю.П., Мироненко Л.Л.
(Полтава, Україна)

Законодавство про освіту, яке нормативно регулює освітню реформу в Україні, серед базових пріоритетів визначило якість освіти. Серед складових системи зовнішнього забезпечення якості освіти є інституційний аудит та сертифікація педагогічних працівників.

У чому сутність інституційного аудиту? Це процедура, яка спрямована на допомогу школі чи завуальований каральний метод? Щоб зрозуміти відповідь на це запитання, потрібно з'ясувати деякі ключові моменти.

Інституційний аудит має стати оновленим інструментом надання допомоги та підтримки закладу освіти. Питання забезпечення якості освітнього процесу є доволі актуальним для українського суспільства. Сучасна школа, яка зацікавлена у зростанні та підвищенні якості освітньої діяльності, знаходиться у постійному пошуку нових альтернативних шляхів розвитку. Інноваційна діяльність, участь у цікавих проєктах, міжнародна співпраця, апробація нових методів та форм роботи з учнями та їх батьками – це лише короткий перелік тих шкільних ініціатив, які спрямовані на забезпечення у закладі якісного освітнього процесу. Адміністрація та педагогічний колектив розробляють чітку траєкторію розвитку закладу, але не завжди бачать усі слабкі сторони в організації освітнього процесу та можуть виявити свої потенційні зони розвитку. Саме цю місію виконує інституційний аудит, як нова форма співпраці між державою та закладами освіти. Це, в першу чергу, можливість зовнішнього незалежного аналізу освітньої діяльності школи для надання допомоги та рекомендацій щодо розбудови і покращення якості освіти. Разом з тим, інституційний аудит спрямований на конструктивну співпрацю та ефективну комунікацію зі школами, покликаний зруйнувати усталені стереотипи про контролюючу та караючу функцію органів державної влади.

В основі інституційного аудиту лежить оцінювання освітньої діяльності за чотирма напрямками, а саме:

- освітнє середовище школи;
- система оцінювання здобувачів освіти;
- педагогічна діяльність педагогічних працівників закладу освіти;
- управлінські процеси.

Атестацію школи, яка давно себе дискредитувала, оскільки не відповідає ні потребам школи, ні запитам освіти, проводила комісія, сформована органом управління освітою. Про об'єктивність такого оцінювання важко говорити. У процедурі інституційного аудиту закладено зовсім іншу філософію [1]. Таке оцінювання здійснюватиме експертна група, до складу якої входять досвідчені педагоги з інших шкіл та яку очолює представник Служби або її територіального управління. Експертна група налічує від трьох до дванадцяти освітян, які мають досвід роботи у школі не менше 5 років або вищу кваліфікаційну категорію та пройшли спеціальне навчання. Крім того, експертами можуть бути сертифіковані вчителі, директори та їх заступники, які успішно пройшли інституційний аудит [2].

Сформувавши систему забезпечення якості освіти, школа зможе ефективно впроваджувати свою освітню діяльність та впевнено досягати поставлених цілей. Оцінюючи освітнє середовище закладу освіти, експерти звертатимуть свою увагу на комфортність та безпечність умов для навчання та праці, вільних від будь-яких форм насильства і дискримінації, а також на те, наскільки воно є мотивуючим до навчання та розвитку. Щодо системи оцінювання, то вона має бути прозорою та зрозумілою для

учнів, формувати у них відповідальне ставлення до навчання та робити наголос на їхніх особистісних досягненнях.

Оцінюючи педагогічну діяльність педагогічних працівників закладу освіти, акцентуємо увагу на використанні ними сучасних освітніх технологій, інноваційну діяльність, атмосферу довіри та поваги, яка панує на навчальному занятті, міру реалізації компетентнісного підходу при організації уроку. Ще одним, не менш важливим аспектом забезпечення якості освіти, є впровадження педагогіки партнерства у школі. Адже налагоджена ефективна комунікація з учнями та їх батьками, з колегами та адміністрацією школи є невід'ємною складовою їхньої успішної діяльності. І звісно ж, наявність стратегії розвитку закладу освіти та кроки по її ефективному втіленню, атмосфера довіри та прозорості, яка ґрунтується на засадах людиноцентризму та поваги, не залишиться поза увагою експертів під час оцінювання управлінських процесів.

Об'єктивність процедури інституційного аудиту забезпечується можливістю почути думки усіх учасників освітнього процесу. Тому окрім спостереження за освітнім середовищем та навчальним заняттям, експертна група буде проводити опитування серед учителів, учнів та їх батьків.

Інституційний аудит – тривалий процес, який відбувається у три етапи. Під час підготовчого етапу відбувається формування експертної групи, оформлення документації для його проведення, ознайомлення експертів з усією доступною інформацією, зазначеною на вебсайті закладу освіти або вебсайті його засновника. Директор школи у цей час має можливість заповнити опитувальний аркуш, який надсилається йому разом з повідомленням, та передати його голові експертної групи у перший день аудиту. Наступним етапом буде робота експертної групи (до 10 робочих днів) у закладі освіти. Варто зазначити, що цей етап не передбачає зміну розкладу уроків, проведення позапланових контрольних робіт, додаткове паперове навантаження на школу чи зміну графіку роботи адміністрації закладу. Наступним етапом (протягом 30 днів) відбувається опрацювання отриманої інформації, складання аналітичних довідок, формування Висновку та Рекомендацій як керівнику закладу освіти, так і його засновнику, оприлюднення результатів аудиту на сайті Служби.

Результати оцінювання діяльності закладу освіти, відповідатимуть одному із чотирьох запропонованих рівнів якості освітньої діяльності: високий, достатній, вимагає покращення та низький.

Окрім оцінювання освітніх і управлінських процесів закладу освіти, інституційний аудит, як форма державного нагляду (контролю), також включає в себе перевірку дотримання закладом норм законодавства, зокрема ліцензійних умов. У разі виявлення порушень, школі буде надано час (не більше 1 року) на їх виправлення. Якщо такі порушення не будуть усунені протягом визначеного терміну, Служба змушена буде звернутися до засновника з рекомендацією змінити керівника школи, реорганізувати заклад освіти або взагалі припинити його діяльність.

Сама процедура інституційного аудиту є прозорою та відкритою, адже відбувається за чітко визначеними, оприлюдненими вимогами та критеріями. Він передбачений для усіх шкіл незалежно від типу, форми власності, місця розташування та наповнюваності. Інституційний аудит у закладі освіти планово відбуватиметься не більше одного разу на 10 років. Законом також передбачений позаплановий інституційний аудит в закладі освіти, який має низьку якість освітньої діяльності або який може ініціювати засновник, керівник, наглядова (підкувальна) чи педагогічна рада школи.

Тож по завершенню інституційного аудиту керівнику школи буде надано висновок про якість освітньої діяльності закладу освіти, ефективність внутрішньої системи забезпечення якості освіти, а також рекомендації, на що варто звернути увагу аби підвищити якість освіти. Це означає, що школа зможе побачити не лише проблеми, які перешкоджають ефективності її роботи, а й отримає чіткі поради щодо їх вирішення.

На 2020 рік Службою заплановано проведення 101 інституційного аудиту у закладах загальної середньої освіти в Україні. Для репрезентативності результатів були обрані заклади різних типів: опорні школи, малокомплектні та школи, кількість учнів у яких перевищує їхню потужність, міські та школи з сільської місцевості, спеціалізовані та школи-інтернати. Так, для прикладу, у Полтавській області інституційний аудит заплановано у семи закладах загальної середньої освіти, зокрема: в опорному навчальному закладі «Трудолюбівський ЗЗСО І-ІІІ ст.», Великокобелячківському ЗЗСО І-ІІІ ст., Милорадівській ЗОШ І-ІІІ ст., Полтавському обласному ліцеї-інтернаті ІІ-ІІІ ст. імені А. С. Макаренка, Науковому ліцеї № 3 Полтавської міської ради, Полтавській ЗОШ № 7 імені Т. Г. Шевченка та Великосорочинській загальноосвітній школі-інтернаті І-ІІІ ст.

Для єдності думок, вимог та підходів до проведення інституційного аудиту важливим аспектом є співпраця та взаємодія центрального апарату Служби з її територіальними управліннями. З метою роз'яснення процедури та механізму проведення інституційного аудиту та допомоги лідерам закладів загальної середньої освіти в розбудові траєкторії успіху школи, управлінням Служби у Полтавській області було організовано коворкінг «Створюємо простір якісної освіти разом» для лідерів шкіл, у яких заплановано проведення інституційного аудиту в 2020-2021 роках. В заході взяли участь Голова Служби Руслан Гурак, а також Юрій Вергун та Надія Жуган – фахівці Державної служби якості освіти України продемонстрували учасникам заходу Дорожню карту розбудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти, висвітлили особливості проведення інституційного аудиту та під час роботи в групах, на семінарах-практикумах, допомогли розібратися в оцінюванні та самооцінюванні освітнього середовища, управлінських процесів, педагогічної діяльності педагогічних працівників та системі оцінювання здобувачів освіти [3].

Та як і будь-яка нова справа, інституційний аудит має свої ризики. Це може бути, з одного боку, несприйняття основної ідеї змін школами чи експертами, які здійснюватимуть інституційний аудит, а з іншої – фальсифікація самих підходів до проведення аудиту. Тому можна очікувати на свідомий супротив тих людей, які звикли працювати за шаблонами, не бажаючи змінюватися. Та світ не стоїть на місці і завжди знайдуться ті, ідейні люди, які зможуть вплинути на інших своїм бажанням бути якісними змінами в українській освіті.

Ще один напрям діяльності управління Служби – сертифікація вчителів, яка є однією з процедур в українській освітній системі, що має допомогти виявити найбільш талановитих педагогів, агентів змін Нової української школи та мотивувати їх до постійного професійного вдосконалення. Сертифікація педагогічних працівників відбувається виключно на добровільних засадах [4-5].

Пілотна сертифікація вчителів початкової школи стартувала у 2019 році. Тоді для її проходження зареєструвалися 857 учителів з усієї країни. Цього ж року успішно сертифікувалися 22 вчителі початкових класів Полтавщини.

У 2020 р. бажання взяти участь у сертифікації виявили 1711 педагогів з усієї України. Полтавська область увійшла до вісімки областей, які на 100% заповнили квоту – 69 учасників [6].

Сертифікація-2020 здійснюється у три етапи:

- перший етап – незалежне тестування педагогічних працівників (організовує Український центр оцінювання якості освіти);
- другий етап – самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності (аналізує Державна служба якості освіти України);
- третій етап – вивчення експертами практичного досвіду роботи учасників сертифікації (організовує Державна служба якості освіти України).

Однією із важливих відмінностей сертифікації – 2020 є те, що до наступного етапу зможуть пройти тільки ті учасники, які вдало пройшли попередній.

Перший етап сертифікації вчителів початкових класів – незалежне тестування – відбувся на базі Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. Програму тестування визначено Професійним стандартом учителя початкової школи (планування та організація освітнього процесу, забезпечення і підтримка навчання, виховання та розвитку учнів; створення освітнього середовища, використання сучасних освітніх технологій у викладанні, реалізація технології партнерства) та Державним стандартом початкової освіти (база теоретичних знань).

Учасники сертифікації, які за результатами незалежного тестування допущені до подальшої участі у сертифікації, мають здійснити самооцінювання власної педагогічної майстерності з формування в учнів ключових компетентностей і вмінь. Результати самооцінювання мають складатися із заповненої анкети самооцінювання, форма та методичні рекомендації щодо заповнення якої затверджуються Державною службою якості освіти України.

За результатами перших двох етапів сертифікації-2020 (незалежного тестування та самооцінювання учасниками власної педагогічної майстерності) 45 вчителів початкових класів Полтавщини візьмуть участь у третьому заключному етапі сертифікації (вивченні практичного досвіду роботи), який заплановано на вересень-листопад 2020 року [7].

Зокрема, звертаємо увагу вчителів-учасників сертифікації при підготовці на наступне:

– учасники сертифікації повинні проводити навчальні заняття згідно з календарним планом своєї роботи та відповідним навчальним планом;

– учасникам сертифікації категорично забороняється проводити репетиції навчальних занять. У разі встановлення такого факту експертна група фіксує це у своєму експертному висновку, а результати оцінювання роботи такого учасника сертифікації анулюються;

– до складу експертної групи, яка вивчає практичний досвід роботи учасника сертифікації безпосередньо в закладі освіти, входять не менше двох осіб;

– до відповідної експертної групи не можуть входити експерти, які проживають в одному з учасником сертифікації населеному пункті (селі, селищі, місті); працюють з учасником сертифікації в одному закладі освіти чи є співавторами наукової роботи;

– строк вивчення практичного досвіду учасника сертифікації визначається експертною групою та повинен бути повідомлений учаснику сертифікації на адресу електронної пошти, зазначену в його реєстраційній картці-заяві, не раніше ніж за п'ять і не пізніше ніж за три робочих дні;

– за результатами вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації експертна група заповнює форму експертного висновку, що підписується всіма експертами експертної групи та повинна містити кількість набраних учасником сертифікації балів за кожним із критеріїв оцінювання та їх загальну суму;

– копія експертного висновку надається учаснику сертифікації відразу після його підписання експертами експертної групи;

– експертний висновок може містити відмітку про наявність інформації щодо проведення учасником сертифікації репетиції (репетицій) навчального заняття (навчальних занять) та обґрунтування надання такого висновку.

– педагогічний працівник може відмовитися від подальшої участі у сертифікації та надіслати рекомендованим поштовим відправленням, електронною поштою або доставити нарочно до відповідного територіального органу Державної служби якості освіти письмову заяву (у довільній формі) чи її скановану копію, до якої має бути додано копію (скановану копію) документа, що посвідчує особу. У такому випадку вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації не проводиться, а у разі надання такої відмови під час або після завершення проведення вивчення практичного досвіду роботи результати оцінювання такого учасника сертифікації анулюються.

Державною службою якості освіти України підготовлено оновлену методичку експертного оцінювання, в якій враховано пропозиції минулорічних учасників сертифікації та експертів.

Зазначимо, що саме за Методикою експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації (далі – Методика) здійснюватиметься третій етап сертифікації – вивчення практичного досвіду роботи.

Вчителям при підготовці до третього етапу сертифікації рекомендуємо врахувати такі положення Методики:

- перелік професійних компетентностей, які підлягають оцінюванню;
- критерії оцінювання;
- показники критеріїв оцінювання;
- коефіцієнти вагомості показників;
- результати оцінювання.

Сертифікація-2020 передбачає експертне оцінювання десяти професійних компетентностей, зокрема:

1. здатність планувати та організовувати освітній процес відповідно до вимог законодавства;
2. здатність застосовувати та інтегрувати знання з усіх освітніх галузей, визначених Державним стандартом початкової освіти, під час освітнього процесу;
3. здатність проектувати, здійснювати освітню діяльність із використанням технологій, форм, методів і засобів навчання та з урахуванням індивідуальних особливостей учнів;
4. здатність оцінювати навчальні досягнення здобувачів освіти відповідно до затверджених вимог;
5. здатність організовувати та підтримувати здорове, безпечне, розвивальне, психологічно-комфортне, інклюзивне освітнє середовище;
6. здатність до організації виховного процесу, який ґрунтується на загальнолюдських, національно-патріотичних, культурних та громадянських цінностях;
7. здатність до формування та реалізації індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти;
8. здатність до співпраці/взаємодії з учасниками освітнього процесу (учнями, колегами, батьками (особами, які їх замінюють));
9. здатність до використання інформаційно-комунікаційної та цифрової технологій;
10. здатність до постійного професійного саморозвитку, самоаналізу та рефлексії.

Під час експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації основними методами збирання інформації є:

- опитування учасників освітнього процесу;
- спостереження за діяльністю педагогічного працівника;
- вивчення документації.

Для оцінювання кожної професійної компетентності учасника сертифікації за кожним із показників може використовуватися один або кілька методів збирання інформації. Водночас інтерв'ю з директором, його заступником та керівником методичного об'єднання не може бути єдиним методом збирання інформації у ході оцінювання. Тривалість кожного інтерв'ю (з учасником сертифікації, директором, заступником директора закладу освіти, керівником методичного об'єднання) не повинна перевищувати 40 хвилин.

Кількість набраних учасником сертифікації балів за кожним із критеріїв оцінювання та їх загальна сума вноситься до форми експертного висновку, що заповнюється експертною групою за результатами вивчення практичного досвіду роботи учасника сертифікації. Загальна сума балів, яку може отримати учасник сертифікації за результатами експертного оцінювання професійних компетентностей, знаходиться в діапазоні від 0 до 80 балів.

Учитель, який успішно пройде сертифікацію, здобуває: 20-відсоткову надбавку до посадового окладу, автоматичне зарахування чергової (позачергової) атестації із присвоєнням наступної категорії або підтвердження наявної, можливість залучатися до проведення інституційних аудитів закладів загальної середньої освіти як освітній експерт. Сертифікат чинний протягом 3 років.

Переконані, що сертифікація – це важливий етап у кар'єрі педагогічного працівника, що забезпечує підвищення якості професійної діяльності через зовнішнє оцінювання та самооцінювання, осмислення досягнутого та проектування подальшого професійного вдосконалення вчителя.

Список використаних джерел:

1. Гурак Р. Наша мета, щоб система освіти зазвучала, як злагоджений оркестр. *Зоря Полтавщини*. 2020. 7 лют. (№ 10). С. 7. URL: <http://zorya.poltava.ua/ruslan-gurak-mi-pragnemo-shhob-sistema-osviti-zazvuchala-jak-zlagodzhenij-orkestr/>.
2. Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти: наказ Міністерства освіти і науки України № 17 від 09.01.2019 року. Зареєстрований в Міністерстві юстиції України 12 березня 2019 р. за № 250/33221. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19>.
3. У Полтаві провели коворкінг «Створюємо простір якісної освіти разом». *Полтавський вісник*. 2020. 30 січ. (№ 5 (1954)). С. 9.
4. Положення про сертифікацію педагогічних працівників: постанова Кабінету Міністрів України від 24.12.2019 р. № 1094. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1190-2018-%D0%BF>.
6. Методика експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації: наказ Державної служби якості освіти України від 24.02.2020 р. № 01-11/6. URL: <https://bit.ly/2Ze6eTi>.
7. Марічева М. Сертифікація учителів – оцінювання професійності. *Зоря Полтавщини*. 2020. 24 квіт. (№ 28 (23440)). С. 5.
8. Марічева М. Полтавське управління Державної служби якості освіти набирає обертів. *Освіта України*. 2020. 23 берез. (№ 12). С. 6.

РОЗВИТОК ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В ОСВІТІ УКРАЇНИ

Большая О.В.

(Полтава, Україна)

Реалії сьогодення демонструють наскільки важливим для освіти України є впровадження та розвиток дистанційного навчання. Пандемія, яка охопила весь світ та карантинні обмеження, які були введені в Україні показали реальну ситуацію в освіті з дистанційним навчанням.

Особливо актуальна тема даного дослідження у теперішній складний час, коли Україна страждає від пандемії коронавірусу. Учні та вчителі пішли на тривалий карантин, навчальний процес в країні міг би зупинитись, але завдяки доступу до Інтернету та програм, які дають можливість працювати, навчатись та комунікувати на відстані дали можливість не зупиняти навчальний процес, а навпаки деякою мірою його покращили, коли вчитель і учень має можливість більше спілкуватись та вивчати певні предмети не виходячи з дому. Все це стало можливим завдяки розвитку новітніх технологій та впровадженню і застосуванню нових комп'ютерних програм. Весь світ опинився у фізичній ізоляції, але в віртуальному світі комунікації і навчання перейшли на той новий якісний рівень, про який, навіть місяць назад, ніхто і не міг і уявити. Адже наше життя змінилося за одну мить. І людство показало свою готовність виживати, працювати і навчатись в самих критичних умовах. Так, в Україні, як і в більшості країн світу, заклади освіти запровадили для навчання освітні онлайн платформи та займаються дистанційно.